

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра фінансів

РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня бакалавра
зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
за бакалаврською програмою професійного спрямування «Податкова та
митна справа»
на тему: «Фінансовий механізм детінізації економіки України»

Виконавець:

Студентка 4 курсу, 2Ф гр. ФФБС

Юшина А. І.

(прізвище, ім'я, по батькові)

/підпис/

Науковий керівник:

к.е.н., доцент

(науковий ступінь, вчене звання)

Шикіна Н. А.

(прізвище, ім'я, по батькові)

/підпис/

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Недосконалість податкового законодавства створює значні перепони як для українських, так і для іноземних компаній, працюючих на внутрішньому ринку. Формування ефективних взаємин держави і платників податків вважається важливою складовою частиною податкової політики. Податкові органи формують не лише свій образ, але й певною мірою образ економіки країни. Тому робота з платниками податків має пріоритетне значення в діяльності податкових органів.

На сьогодні в Україні існує низка чинників, які негативно впливають на якість податкового адміністрування. Основними з них є: недосконалість та нестабільність податкового законодавства, поганий фінансовий стан значної кількості платників податків, негативне ставлення і недовіра платників податків до податкових органів, схильність до уникнення сплати податків та ухилення від оподаткування.

На сьогоднішній день мінімізація оподаткування є не тільки незаконним збагаченням, а й реакцією суспільства на неефективну і обтяжливу податкову систему. В свою чергу, постійне збільшення тінізації економіки, переведення підприємств в офшори не дозволяє податковим органам належним чином здійснювати контроль за сплатою податків і зборів. Повнота нарахування та сплата податкових зобов'язань платниками податків – фізичними особами є запорукою наповнення місцевих бюджетів. В свою чергу, постійне збільшення тінізації економіки, переведення підприємств в офшори не дозволяє податковим органам належним чином здійснювати контроль за сплатою податків і зборів.

Питання попередження ухилень від сплати податків є складовою загальнодержавної проблеми попередження господарських правопорушень. Для попередження правопорушень у сфері оподаткування слід запровадити комплексний підхід. Необхідно створити модель ефективного механізму, який би забезпечував інтереси як держави, так і суб'єктів господарювання –

платників податків. Мається на увазі створення такого механізму господарювання, в тому числі і оподаткування, який би не витісняв суб'єкти господарювання в сферу тіньової економіки, а, навпаки, стимулював би легальну діяльність та повну і своєчасну сплату податків. Це потребує аналізу господарсько-правових засобів попередження ухилень від сплати податків з метою розробки рекомендацій по удосконаленню господарського законодавства України.

Хоча в Україні постійно існує проблема наповнення дохідної частини бюджету, питання стану сплати податків залишається малодослідженим. Увага вітчизняних представників податкової науки зосереджена насамперед на проблематиці становлення, функціонування та реформування податкової системи, оптимізації податкової політики, визначенню податкового навантаження та його впливу на діяльність платників податків. В даному напрямі досягнуто вагомих результатів, якими можна завдячувати таким українським ученим, як В. Андрущенко, О. Василик, З. Варналій, В. Вишневський, Т. Єфименко, Ю. Іванов, А. Крисоватий, І. Луніна, А. Соколовська, В. Суторміна, В. Федосов, Л. Шаблиста, С. Юрій та багатьом іншим. Віддаючи належне високому науковому рівню та практичній значимості результатів їхніх досліджень, необхідно зауважити, що питання стану сплати податків у вітчизняній податковій науці залишилося майже не розробленим. Проте саме стан сплати податків є фактичною детермінантою мобілізації податкових надходжень до бюджету та важливим індикатором виконання платниками податків своїх податкових зобов'язань, і це зумовлює актуальність, теоретичну і практичну значущість даної роботи.

Метою даного дослідження є узагальнення аспектів фінансового механізму детінізації економіки України та розроблення практичних рекомендацій щодо незаконній протидії мінімізації податків.

Для досягнення зазначеної мети поставлено та вирішено наступні **завдання:**

1. Вивчити сутність та структуру тіньової економіки.

2. З'ясувати причини виникнення тіньової економіки.
3. Розглянути соціально-економічні наслідки розвитку тіньової економіки.
4. Проаналізувати вплив фактору COVID-19 на тіньову економіку в Україні.
5. Визначити інструменти ухилення від сплати податків та агресивного податкового планування в Україні.
6. Дослідити процес детінізації економіки як спосіб збільшення податкових надходжень до бюджету.
7. Розкрити податкові правопорушення, які мають місце в Україні.
8. Узагальнити світовий досвід формування ефективної системи детінізації економіки.
9. Запропонувати комплекс методів та засобів боротьби із тіньовою економікою для українських реалій.

Об'єктом дослідження є процес детінізації економіки України.

Предметом дослідження є фінансовий механізм детінізації економіки України.

Методологічну основу дослідження становлять сучасні методи пізнання: аналізу та узагальнення, соціологічного дослідження, формально-логічний, системно-структурний, порівняльно-правовий, статистичний.

Дипломна робота побудована на основі аналізу господарського, господарсько-процесуального законодавства України; господарської та судової практики з указаної проблеми; практичних матеріалів Державної податкової адміністрації України.

Аналіз сучасного стану законодавства, яким регулюється сфера оподаткування, здійснено за допомогою формально-логічного методу. Метод аналізу та узагальнення був використаний при визначенні причин ухилень від сплати податків. Через призму соціологічного дослідження сформульовані засоби попередження ухилень від сплати податків. Шляхом історичного аналізу відомих теорій податкового негативізму, фіскальної

соціології, фіскальної психології розкриті процеси розвитку наукових досліджень щодо ухилень від сплати податків. За допомогою статистичного методу досліджена динаміка росту ухилень від сплати податків та оцінена їх частка в загальній кількості економічних правопорушень.

Структура та обсяг роботи. Дана робота складається з вступу, трьох розділів, які поділяються на підрозділи, висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи становить 62 сторінок. Робота містить 6 таблиць, 9 рисунків. Список використаних джерел налічує 50 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі «Сутність тіньової економіки та її місце в системі економічних відносин» розкрито сутність та структура тіньової економіки, проаналізовано причини виникнення тіньової економіки, розглянуто соціально-економічні наслідки розвитку тіньової економіки.

У другому розділі «Аналіз стану розвитку тіньового сектору економіки України» відстежено вплив фактору COVID-19 на тінізацію в країні, визначено інструменти ухилення від сплати податків, досліджено процес детінізації економіки як спосіб збільшення податкових надходжень до бюджету та розкрито податкові правопорушення, які мають місце в Україні.

У третьому розділі «Детінізація економіки в Україні» узагальнено світовий досвід формування ефективної системи детінізації економіки та запропоновано комплекс методів та засобів боротьби із тіньовою економікою для українських реалій.

ВИСНОВКИ

У даній роботі здійснено дослідження фінансового механізму детінізації економіки України. Проведене дослідження дозволило зробити наступні висновки:

1. Під тіньовою економікою розуміється вся господарська діяльність, яка не зареєстрована офіційно уповноваженими органами. Тіньова економіка

– це економічна діяльність, що приховується від суспільства і держави, що знаходиться поза державного контролю та обліку. Є неспостережуваною, неформальною частиною економіки, але не охоплює її всю, так як в неї не можуть бути включені види діяльності, не приховувані спеціально від суспільства і держави, наприклад, домашня або обцинна економіки. Вона також включає в себе нелегальні, кримінальні види економіки, але не обмежується ними.

Питання попередження ухилень від сплати податків є складовою загальнодержавної проблеми попередження господарських правопорушень. Адміністрування податків є однією з важливіших ознак держави та необхідною умовою для її існування.

Результати роботи податкових органів свідчать про постійне зростання кількості порушень податкового законодавства, значна частина якої припадає на ухилення від оподаткування.

2. Факт приховування від держави будь-якої діяльності пов'язують з двома мотивами – прагненням суб'єктів господарювання до мінімізації своїх витрат (в першу чергу за рахунок відходу від оподаткування) та їх бажанням уникнути насильницького припинення діяльності через її протиправність.

3. Поширення тіньової діяльності в головній мірі знаходиться в залежності від єдиного стану економіки, рівня життя населення і виходять від держави обмежень.

Роль тіньової економіки в соціально-економічних системах, що трансформуються, неоднозначна. З одного боку, відхід від оподаткування підвищує конкурентні переваги підприємств, які практикують тіньові дії, дозволяє отримувати додаткові доходи працівникам цих підприємств, знижує рівень реального безробіття. З іншого боку, тіньова економіка завдає шкоди державному бюджету, знижує ефективність макроекономічної політики, деформує структуру економіки, погіршує інвестиційний клімат, конкурентне середовище для законослужняних платників податків і завдає шкоди національним інтересам держави, її економічній безпеці.

4. Держава робила всі необхідні заходи задля збереження економіки та відносин з платниками одночасно. Адже, у зв'язку з розповсюдженням вірусу COVID-19 в країні запровадили жорсткий карантин, майже весь транспорт заблокували, магазини були зачинені. Внаслідок цього значний відсоток фізичних осіб втратили роботу, а фізичні особи-підприємці втратили свої прибутки. Держава у свою чергу пішла назустріч та внесла низку змін до Податкового кодексу, де зазначалось про звільнення від оподаткування деяких категорій платників, а також накладення мораторію на документальні та фактичні перевірки під час карантину. Влада створила всі умови для платників, щоб ті не втратили ще більше.

5. Схеми мінімізації податків другої категорії знаходяться у площині адміністрування податків, що обумовлює необхідність удосконалення механізмів саме їх адміністрування. Тому, виходячи із вищевикладеного, необхідно покращити процес адміністрування та інформування платників, за для того платники мали довіру до податкових органів та самі добровільно, не ухиляючись, сплачували податки. А це в свою чергу, може призвести до більших показників у наступних річних звітах.

Удосконалення процедури сплати податків та адміністрування фізичних та юридичних осіб, покращення рівня інформування платників та створення умов для добровільної сплати податків в цілому, повинно цікавити не тільки контролюючих органів та органів влади, а й самих платників в цілому.

6. Державна податкова служба як центральний орган виконавчої влади, є найбільш впливовим та зацікавленим гравцем в розробці проєкту. Оскільки ДПС зацікавлена не тільки в отриманні надходжень, а й престижі, гарних відносин з платниками та поповненні кадрів. А податківців та платники в свою чергу є реалізаторами цього проєкту.

Якщо ми прагнемо побудувати державу у смартфоні – сучасну, динамічну та ефективну, то кращого рішення, як РРО в гаджеті, на мою думку, на сьогодні немає. Простота, зручність та невеликі фінансові витрати

– безумовні переваги такого готівкового обліку. Для держави та кожного з нас якісний облік готівкових операцій – не лише додаткові надходження до бюджету, а й захист кожного споживача від придбання нелегального товару.

7. Необхідно покращити процес адміністрування та інформування платників, за для того платники мали довіру до податкових органів та самі добровільно, не ухиляючись, сплачували податки. А це в свою чергу, може призвести до більших показників у наступних річних звітах.

8. Країни ЄС, які пройшли довгий еволюційний шлях розвитку своїх податкових систем, в свій час запровадили ефективні засоби та методи управління процесами справляння податків та розробили свої власні методи, вивчивши бажання платників, стосовно добровільної сплати податків. Аналіз їх досвіду надає змогу дійти висновків про прийнятність деяких практичних рішень для застосування в Україні. Заслуговує на увагу перенесення акцентів на сегмент масово-роз'яснювальної роботи та налагодження партнерських взаємовідносин з платниками, лібералізація процесів подання-прийняття звітності та проведення перевірок, застосування прогресивних методів відбору платників для проведення перевірок та інше.

9. До основних стратегій та програм стимулювання платників податків в Україні можливо віднести впровадження електронного оподаткування, створення Електронного кабінету, «Єдиного вікна подання електронної звітності», сервісу «Пульс» та програмного забезпечення «ПРРОсто». Дані методи стимулювання платників податків почали інтенсивно застосовуватися з 2017 року.

10. Основними пропозиціями щодо удосконалення механізму детінізації економіки, зважаючи на вагомі напрацювання провідних науковців і економістів, а також законодавчі ініціативи чинної влади, на наш погляд, мають бути такі: Посилення профілактичного напрямку податкового менеджменту шляхом проведення масштабної масово-роз'яснювальної роботи з платниками податків для підвищення податкової культури у суспільстві.

- Створення інформаційної бази з даних підприємств, організацій, установ і громадян, які ухиляються від сплати податків, з метою використання цієї інформації органами реєстрації у разі вирішення питання про створення такими юридичними і фізичними особами нових суб'єктів підприємницької діяльності.

- У законодавчому порядку зобов'язати установи НБУ повідомляти ДПС України про сумнівні банківські операції комерційних структур і фінансово-кредитних установ.

- Запровадження обов'язковості державної реєстрації філій, відділів і представництв фірм як юридичних осіб з метою дотримання інтересів регіональних бюджетів і посилення їх відповідальності при банкрутстві.

- У разі своєчасного та повного погашення платниками податків донарахованих сум податкових платежів, а також фінансових санкцій за їх неправильне нарахування та несвоєчасну сплату, не порушувати кримінальних справ за виявленими порушеннями податкового законодавства, якщо шкоду, заподіяну державі, відшкодовано у повному обсязі.

- Оскільки зустрічаються непоодинокі випадки, коли діючі підприємства укладають угоди з фіктивними підприємствами або організаціями, які припинили свою діяльність, доцільно запровадити персональну фінансову відповідальність керівників підприємств за укладання контрактів з неіснуючими юридичними особами.

- Внесення доповнення до Податкового кодексу України щодо легітимізації використання контролюючими органами непрямих методів податкового контролю, із законодавчим затвердженням методики визначення сум податкових зобов'язань непрямыми методами.

АНОТАЦІЯ

Юшина А. І. «Фінансовий механізм детінізації економіки України».

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня бакалавра зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» за

бакалаврською програмою професійного за спрямування «Податкова та митна справа». – Одеський національний економічний університет. – Одеса, 2022.

У роботі розкрито сутність та структура тіньової економіки, проаналізовано причини виникнення тіньової економіки, розглянуто соціально-економічні наслідки розвитку тіньової економіки. Визначено інструменти ухилення від сплати податків, досліджено процес детінізації економіки як спосіб збільшення податкових надходжень до бюджету та розкрито податкові правопорушення, які мають місце в Україні. Узагальнено світовий досвід формування ефективної системи детінізації економіки та запропоновано комплекс методів та засобів боротьби із тіньовою економікою для українських реалій

Ключові слова: податок, тіньовий сектор економіки, фінансовий механізм детінізації економіки, детінізація, неформальний сектор.

ANNOTATION

Yushina A. «Financial mechanism of unshadowing the economy of Ukraine».

Qualification work for a bachelor's degree in specialty 072 «Finance, Banking and Insurance» in the bachelor's program of professional in the field of «Tax and Customs». - Odessa National Economic University. - Odessa, 2022.

The work considers the essence and structure of the shadow economy, analyzes the reasons for the emergence of the shadow economy, examines the social and economic consequences of the development of the shadow economy. The article reveals the tools of evasion from paying taxes, Examined the process of detinization of economy as a way to increase tax revenues to the budget and disclosed tax violations that take place in Ukraine. It summarizes the world experience in the formation of an effective system of economic deinstitutionalization and proposes a set of methods and means of fighting against the shadow economy for the Ukrainian realities.

Keywords: tax, shadow sector of economy, financial mechanism of de-shadowing of economy, economic crime, informal sector.